

Αποσπάσματα

[00:01:23] Άδειασε τώρα το χωριό	1
[00:02:12] Απόκριες	2
[00:02:38] Ιταλοί στο χωριό	2
[00:03:30-] Εμφύλιος	2
[00:04:48-] Μάστορες Πυρσογιαννίτες.....	2
[00:06:32] Εμφύλιος.....	3
[00:10:23] Αυτοί που πήγαν στην Ουγγαρία.....	4
[00:12:49] Θαύματα εικόνας Παναγίας.	4
[00:15:35] Έθιμα γάμου- Επιλογή νύφης	5
[00:16:27] Ακρίδες και χωράφια	5
[00:18:14] Έθιμα γάμου- Επιλογή νύφης.....	5
[00:23:35] Συνέχεια έθιμα γάμου.....	6
[00:25:29] Απόκριες	6
[00:28:00] Τατουάζ	6
[00:30:00] Το χωριό παλιά	6
[00:34:57] Χωράφια και σύνορα με Βούρμπιανη.....	7
[00:35:46] Το χωριό το '58, μάστορες φορείς 'πολιτισμού'.....	7
[00:40:15] Η ζωή των μαστόρων	8
[00:46:00-] Αντρικές και γυναικείες δουλειές στα Μαστοροχώρια	9
[00:52:04] Επεισόδιο με Κούρκουλα και έγκυμονούσες από Αετομηλίτσα το '48.	9

[00:01:23] Άδειασε τώρα το χωριό

Αλεξάνδρα Γκάσιου: Ήταν μεγάλο το χωριό μωρ' μάνα μου.

Αγγελική Κήτα: Τώρα πόσοι είστε το χειμώνα;

Α.Γ.: Ζήτημα να είμαστε 30.

Α.Κ.: Πότε άρχισε να αδειάζει το χωριό;

Α.Γ.: Μετά τον εμφύλιο. Ήρθαν οι Ιταλοί, ήρθαν οι Γερμανοί, δεν μας πείραξαν. Το 1940 ήταν χίλιοι τόσοι κάτοικοι εδώ. Εθίματα... Είχαμε 2 ενορίες, παπάς στον Άγιο Γεώργιο, παπάς στο Άγιο Νικόλαο. Γινόταν οι Απόκριες, γλέντι.. χορεύαν απάνω στον Άγιο Γεώργιο, μπροστά οι γυναίκες με τις στολές τις παραδοσιακές, από πίσω οι άντρες. Εδώ στον Άγιο Νικόλαο πάλι το ίδιο, βόλευε τη γειτονιά εδώ γιατί ήταν μεγάλο το χωριό. Είχαμαν πάρα πολύ καλά εθίματα, τώρα χαθήκαν όλα.

[00:02:12] Απόκριες

Α.Γ.: Τις Απόκριες γίνονταν μασκαράδες, πήγαιναν στα σπίτια. Τς Απόκριες όλα τα σπίτια, όλη τη νύχτα ήταν ανοιχτά με το τραπέζι στρωμένο και φτιάναμε εκτός από πίτες και κρέατα ένα πράμα σαν κλωστό, κλωστό το λέγαμε σαν γλυκό αυτό. Αυτό ήταν σε όποιο σπίτι να πήγαινες αυτό θα'ταν μέσα.

[00:02:38] Ιταλοί στο χωριό

Α.Γ.: Μετά ήρθε ο εμφύλιος πόλεμος σκορπίστηκε ο κόσμος, άλλοι εδώ άλλοι σκοτωθήκαν, άλλοι, περάσαμε πολύ δύσκολα.

Α.Κ. Όταν ήρθαν οι Ιταλοί πως ήταν εδώ στο χωριό;

Α.Γ.: Όταν ήταν οι Ιταλοί θα'ταν και 800 άτομα. Η κατάσταση ήταν καλή. Από δώ μπήκαν οι Ιταλοί εδώ απάνω χτύπησαν, σε τούτο απάνω το ύψωμα. Ήταν πρόεδρος ο παππούς μου τότε και έβαλαν το πυροβολικό για να κάψουν το χωριό και το πυροβολικό δεν έπιανε. Και εκεί είναι ο Άγιος Χριστόφορος και η Παναγία που γιορτάζουμε αύριο, η θαυματουργή εικόνα. Δεν έπιανε να το βομβαρδίσουν το χωριό. Ξεκινάνε ήρθε ο παππούς που ήταν πρόεδρος εδώ ο δικός μου, τους ήφερε στο ξυλουργείο, περάσαν οι Ιταλοί δεν μας πείραξαν καθόλου. Το ίδιο και οι Γερμανοί, περάσαν και δεν μας πείραξαν. Τους Γερμανούς άμα τους πείραζες θα έμπαιναν μέσα και σε έκαναν τα πάντα. Αλλά άμα δεν τους πείραζες,, δεν σε πείραζαν καθόλου.

[00:03:30-] Εμφύλιος

Α.Γ.: Μετά ήρθε ο εμφύλιος. Έβαλαν τότε μισοί εκεί...ποιους να κλάψεις. Εμείς δεν ξέραμαν τι θα πει κουμμουνισμός και τι θα πει φασισμός. Ο παππούς τον ρώτησε ο Άρης ο Βελουχιώτης αν τον έχετε ακουστά: « Φασίστας είσαι παππού;», « Φασίστας είμαι και γω παιδιά με τ σας είμαι» του λέει. Και τη γλίτωσε ο παππούς, σου λέει τούτος εδώ δεν ξέρει. Δεν ξέραμε τι θα πει φασίστας και τι κουμμουνιστής. Τότε τα έφεραν αυτά με τον εμφύλιο. Εμείς υποφέραμε πολύ με τον εμφύλιο, σκοτώνονταν αδέρφια με αδέρφια. 16 άτομα εδώ τα σκότωσαν. Πήραν το παιδομάζωμα, 'όχι ότι το πήραν με τη βία, με την προπαγάνδα. Πεινούσαμεν, δεν είχαμε ούτε αλάτι, ψωμί ούτε τίποτε και τς είπαν: « Θα πάμε στα κράτη αυτά, θα σας σπουδάσουμε, θα φάτε». Εντομεταξύ δεν τς είπαν ότι τους παίρνουνε με τη βία, ότι είναι εθελοντές.. Δεν τους αρέσει το καθεστώς της Ελλάδας και τα παιδιά και οι γερόντοι πήγαιναν για να ζήσουν. Αυτό ήταν προπαγάνδα απ' αυτοunuός. Πήγαν στην Ουγγαρία, πήγαν στη Ρουμανία, πήγαν παντού το χωριό είχε ερημώσει όλο. Παιδιά και αυτά... Η μάνα μου 4 παιδιά που είχε, δεν μας έδωσε και είτε άμα πεθάνω εγώ...

[00:04:48-] Μάστορες Πυρσογιαννίτες

Α.Γ.: Γιατί ο πατέρας μου ήτανε ζωή στο εξωτερικό. Κάτω στην Ουγκάντα στο Κονγκό, υπηρεσία χρόνια.. Γιατί ταξίδευαν οι εδώ στα Μαστοροχώρια.

Α.Κ. Ήταν μάστορας;

Α.Γ.: Ναι, Μαστοροχώρια, παντού. Ήλεγε ένας παππάς, πάει να χειροτονηθεί στο δεσπότη και του λέει: « Παππά, ποιος έχτισε τον κόσμο; «Οι Πυρσογιαννίτες» λέει ο παππάς. « Δεν την ξέρεις καλά την ιστορία, παππά» του λέει. « Ε, να βοηθήσαν και λίγο οι Βουρμπιανίτες», να ένα άλλο χωριό». Αυτό θέλει να πεί, ότι οι Πυρσογιαννίτες έχτισαν τον κόσμο. Όπου να πας, όλα τα χτίσματα είναι από μαστόρους πυρσογεννηθείς. Με χωρίς μηχανήματα, με χωρίς τίποτα, πώς έφτιαχναν αυτά τα σπίτια; Αν δεις την εκκλησία απάνω τον Άγιο Γεώργιο, να ανεβάζουν την πέτρα αυτή και τα δοκάρια αυτά, όλα με τα χέρια. Τι χέρια ήταν αυτά; Το γεφύρι της

Κόνιτσας, ένας πυρσογιαννίτης το είχε φτιάξει κιόλας. Ζιώγα Φρόντζο το λεν, ήταν τότε επί τουρκοκρατίας. Του λέει ένας: « Ποιο πανεπιστήμιο έβγαλες του λέει;» « Το πανεπιστήμιο της Κράπας». Κράπα είναι το βουνό εδώ από πάνω, του λεγαν Κράπ, έγραψε ο Τούρκος ότι έβγαλε το πανεπιστήμιο της 'Κράπας', βήκε ο αυτός και έφκιακε το γεφύρι στη Κόντσα. Είδες το φκιακε ψηλά, να' ναι το κουδούνι όταν είναι αέρας να μην ανεβαίνουν. Είχε σκοτωθεί ένας δικός μας αγωγάτης, όπως είναι τώρα οι κούρσες πάεναν με τα άλογα τότε. Τότε για να πάμε στν Κόντσα, θέλαμε 6 ώρες με τα πόδια και είχαν άλογα και τα νοίκιαζες και σε πήγαιναν στν Κόντσα, φόρτωνες τα πράγματα και σ'εφερναν πάλι, αγωγάτες τς έλεγαν αυτουνούς.

[00:06:32] Εμφύλιος

Α.Γ.: Ποιο να πρωτοθυμηθώ; Στις 4 Απριλίου εδώ μέσα είχαν μαζέψει όλα τα χωριά για να τα φυλάξουν από τους αντάρτες. 13 χωριά στεγασμένα εδώ μέσα. Τα πρόδωσε τότε είχε τάγμα, είχε μεραρχία ολόκληρη, στρατό... Τα πρόδωσε το βράδυ ένας και ήρθαν και μας έπιασαν όλους και μας κυνηγούσαν κάτω. Το ποτάμι, ήταν Απρίλης και έλιωναν τα χιόνια και είχε πολύ νερό και μας έλεγαν: « Σταματήστε κοπέλες της Φρειδερίκης». Σκοτώνονταν ο άλλος τον άφηνες κάτω και έφευγες, αρκεί να γλυτώσεις. Όσοι περνούσαν από πέρα μεριά.. γλιτώναμε. Όσοι μέναν από εδώ τους πέρναν, σκοτώνονταν.. τους πέρναν στο παραπέτασμα.

Α.Κ: Από πέρα μερά που πηγαίνατε; Στην Καστάνιανη;

Α.Γ.: Στην Καστάνιανη και μετά κατεβήκαμε κάτω στη γέφυρα και πήγαμε στν Κόντσα. Εντομεταξυ ο Πύργος, το βουνό αυτό εδώ πέρα, ήταν και αυτό πιασμένο απ' τους αντάρτες.. Αλλά τα αυτοκίνητα που μας πήραν εμάς να μας πάνε στην Κόντσα, πήγαιναν χωρίς φώτα, γιατί θα μας έβλεπαν με τα πολυβόλα αυτοί από πάνω και θα μας σκότωναν. Αλλά με τ' αυτοκίνητα χωρίς φώτα πήγαμε στν Κόνιτσα στα σχολεία, σχολείο. Όλες οι οικογένειες μαζί εκεί μας έμασαν, έμασαν ψωμιά, αυτά για να φάμε.. οικογένειες. Κάτσαμαν πολύ καιρό εκεί , στην Κόνιτσα μετά.

Α.Κ: Πού σας είχαν στην Κόνιτσα;

Α.Γ.: Στου σχολείο μέσα, στου σχολείο που ήταν το δεύτερο. Εκεί είμασταν όλοι μέσα, μαζεμένοι. Ήταν μια φιλόξενη οικογένεια και μας περιποιούνταν οι καημένοι. Εκεί καθόμασταν και με τη σειρά να πάρουμε νερό. Τόσος κόσμος που ήταν τα χωριά όλα, που είχαν κατέβει κάτω. Ήρθαμε ξανά, ξανά οι αντάρτες πάλι μας πήραν. Πήραν 16 άτομα τα σκότωσαν εδώ. Αυτού στη Λυκκόραχη είχαν μια καρθά και την είχαν κρεμάλα. Όχι εσύ είχε άντρα πάει στρατιώτης ή καθόσουν κοντά στο τμήμα στην αστυνομία, τς έπαιρναν, τς σκότωναν, τς κρεμούσαν. 16 άτομα χωρίς να να ξέρουν γιατί.

Α.Γ.: Μετά παντρεύκα πήρα τον πιο πλούσιο άντρα της περιοχής. Γκάσιος με όνομα. Έλα που ήρθε ο εμφύλιος και μπήκαν οι αντάρτες μέσα και δεν άφηκαν τίποτε. Και την πεθερά μου την έδεσαν με την τριχιά, δεν ήθελε να βγει και τη σέρναν έξω για να λεηλατήσουν το σπίτι και παντού όπου είχε κρυψώνες. Όταν λέμε πλούσιος ήταν ο άρχοντας της περιοχής. Μείναμε στο τίποτε. Αρραβωνιστήκαμε, εγώ τότε είπα: « Άρχοντα τον βρήκα τον άντρα μου, άρχοντα τον κρατσα και άρχοντα πέθανε». Εδ'ψ ήταν πατρικό τς πεθεράς μου, το' χτισα μόνη μου . Αυτά τα έχω όλα με τα χέρια φτιασμένα, αυτόν τον παράδεισο εδώ. Θες, τι θέλεις; Θέλεις δαμάσκηνα, θέλεις κεράσια, θέλεις καρύδια, θέλεις μήλα, σταφύλια, τι θέλεις; Τα πάντα, όλα μόνη μου.

[00:10:23] Αυτοί που πήγαν στην Ουγγαρία

Α.Γ.: Όταν πήγαν στην Ουγγαρία τα παιδιά σπούδασαν πολλά, ο Ούγγρος ο υπουργός ζητούσε κάτι παιδιά δικά μας, ένα παιδί από εδώ, ένα από την Ηγουμενίτσα, ακρόαση. Ήθελε μια φορά δυο δεν τα επέτρεψαν, του λέει μια φορά εκεί ο υπουργός τς Ουγγαρίας λέει: «Για φέρτε τα παιδιά εδώ, να δούμε τι θέλουν. Πήγαν τα παιδιά και τους λένε: «Θέλουμε να πάμε στην πατρίδα μας» Έδωσε διαταγή αμέσως αυτός, έγινε ο πρώτος επαναπατρισμός και αμέσως οι πρώτοι ήρθαν. Οι πρώτοι. Χτυπήσαν οι καμπάνες εδώ, η μάνα είχε χάσει τα παιδιά, τα παιδιά είχαν χάσει τη μάνα. Ξέρεις τι είναι να έχεις ένα κοριτσάκι μικρό τόσο να στο πάρει και να μην ξέρεις πού είναι. Τα πήγαιναν στην Αλβανία, μετά στην Ουγγαρία άλλα στην Τσεχοσλοβακία. Είχαν τρελαθεί ο κόσμος, έγινε ο πρώτος επαναπατρισμός ύστερα ήρθαν, οι περισσότεροι έμειναν μετά έξω, άλλοι στην Αλβανία, άλλοι παντρευκαν άλλοι, αλλά σπούδασαν πολλά παιδιά, όσα είχαν όρεξη. Εδώ στην Πλαγιά λένε ότι σπούδασαν 50 παιδιά, που λένε τώρα, σε διάφορα πανεπιστήμια που πήγαν. Εκεί άμα πήγαινες και έδινες τα μαθήματα καλά, άμα άφηνες δεν... έπρεπε να περάσεις με τη μία.

Ύστερα εμείς ήρθαμε να ορθώσουμε, τι να κάνουμε, ερείπιο το χωριό. Ευτυχώς βρέθηκε στο χωριό αυτός, δικηγόρος που ήταν, ήταν τα σπίτια παλιά, τα καθάρισε αυτά αυτός, έγινε και ο σεισμός στην Κόνιτσα και χάνετε η Κόνιτσα ύστερα, κάναμε και μεις τα σπίτια ύστερα σεισμόπληκτα και το φτιακαν το χωριό. Μετά το σεισμό φτιάχτηκε το χωριό που έγινε στν Κόνιτσα ο σεισμός ο πολύς. Ο γιος μου ήταν μικρός έλεγε: «Γιατί τα κουνάν τα σπίτια;».

[00:12:49] Θαύματα εικόνας Παναγίας.

Η εικόνα της Παναγία που είπατε τι θαύματα κάνει;

Α.Γ.: Ήταν τόσο θαυματουργή η εικόνα αυτή. Να σου πω ένα θαύμα πρώτα δικό μου, εγώ αρρώστησα. Η χολή μου έβγαζε το δηλητήριο, δηλητηρίαζε το αίμα και είχα σπυριά στα χέρια μου, δεν μου έβρισκαν οι γιατροί τίποτε γιατί έφευγε το αυτό. Λέει ο γιος θα σε πάρω κάτω στην Κόρινθο, θα πάμε στην Αθήνα σε καλόν γιατρό. Φτάνουμε εκεί ήταν τέτοιες μέρες. Λέει ο γιατρός: «Θα σε πάν στη Βούλα, έχω εκεί και τη γυναίκα μου γιατρό», «Εγώ δεν πάω πουθενά γιατρέ μου, εγώ θα πάω στο χωριό μου, γιορτάζει η Παναγία». Έπαιρνα 4 παυσίπονα τη μέρα. Ε από κείνη τη μέρα έκοψα τα παυσίπονα, ήρθα εδώ στο χωριό και πήγα στην Παναγία και σηκώθηκα και χόρευα σαν να μην έχω τίποτα. Από κεί και ύστερα που μου έσπασε η χολή, τα πάντα είχαν καθαριστεί.

Ήταν, είχαμε έναν παππά άμα τον άκουγες στη λειτουργία και σ' αυτό. Για να πας στην Παναγία ανέβαινες την ανηφόρα και μετά κατηφόρα για να πας στο μοναστήρι αυτό. Αυτός με την εικόνα για να κάνει παρακλήσεις και μία φορά είχε ανομβρία δεν έβρεχε. Μόλις ήρθε η εικόνα στην ανάληψη εκεί το βράδυ έπιακε βροχή, χάλασε ο Θεός τον κόσμο. Μετά έπιασε ακρίδα, ήρθε η ακρίδα να μας φάει. Κοπάδια ολόκληρα! Πάλι την ίδια παράκληση εμείς. Ο παπάς ψέλνοντας και όλο το χωριό κοντά. Και όταν ήρθαμε εδώ, έφευγε η ακρίδα και πήγε στον Σαραντάπορο και πνιχτικέ όλη. Ως το βράδυ δεν είχε μείνει μύγα, τίποτι. Στη μέρα μου αυτά τα πράγματα. Μεγάλη η χάρη της.

Α.Κ: Η Παναγία των ξενιτεμένων; Εκεί που γίνεται το πανηγύρι?

A.Γ.: Ναι.

A.Κ.: Η εικόνα αυτή με τα χέρια;

A.Γ.: Ναι, αυτή η εικόνα που έχουμε στον Άγιο Νικόλαο. Αυτή είναι αρχαία εικόνα, δεν την αφήνουν εκεί γιατί την είχαν λεηλατήσει Αλβανοί που είχαν έρθει τότε και την παίρνουνε γιατί πάνε και τα κλέβουνε αυτά τα πράγματα. Και τώρα την παραμονή(δεκαπενταύγουστος), γίνεται η παράκληση εδώ και πηγαίνουμε ύστερα το βράδυ εκεί και την άλλη μέρα γίνεται η λειτουργία. Πρώτα ήταν σαν μοναστήρι, είχε και κρεβαττα και.. αλλά τα' χαν πάρει οι Αλβανοί όλα. Θα πείς και αυτοί υπόφεραν... Φέρει πολύ κόσμος η Παναγία, μεγάλη η χάρη της..

[00:15:35] Έθιμα γάμου- Επιλογή νύφης

A.Γ.: Είχαμε εθίματα καλά. Γίνονταν ο γάμος, μία εβδομάδα. Αρχιζαν από την Τετάρτη και τότε έπρεπε να ζυμώσεις ψωμί και μετά στο φούρνο, δεν ήταν φούρνος, κάθε σπίτι είχε και το δικό του φούρνο. Και πήγαιναν οι γνωστοί, η γειτονιά όλη. Λέγαμε τραγούδια βέβαια.

[00:16:27] Ακρίδες και χωράφια

A.Κ.: Αυτό που είπατε πριν με τις ακρίδες, εσείς τις βλέπατε τις ακρίδες;

A.Γ.: Αράδα να μας φάν! Όχι ότι τις βλέπαμε, κοπάδια να μας φαν. Είχε τότε, μην κοιτάς τώρα που είναι δάσος, όλα ήταν καλλιεργήσιμα, κάναμε πολύ σταφύλι εμείς εδώ. Εγώ εδώ μέσα και μάζευα έναν τόνο σταφύλια και όλα αυτά ήταν όλα αμπέλια. Αλλά μετά τον πόλεμο έφκαν ο κόσμος, τα μούτζωσαν και δεν ξαναγύρισαν ξανά.

[00:18:14] Έθιμα γάμου- Επιλογή νύφης

A.Γ.: Και που λες στο γάμο πηγαίναμε τραγουδώντας να φέρουμε τα ξύλα. Λέγαμε τραγούδια του γάμου. Μετά ερχόταν την Παρασκευή να πάμε στα καλέσματα, να καλέσουν τη νύφη. 7 άτομα; Μονά όχι ζυγά. 5 , 9 αναλόγως τη οικογένεια ήταν. Να βγεί η νύφ να κεράς και να καλέσει τότε ότι την Κυριακή παντρεύεται. Το Σάββατο στο γαμπρό αρμάτιζαν τη σημαία, μπαριάκι το λέγαμαν τότε. Μάζευαν τα κορίτσια και τραγουδούσαν και είχαν την μπουκάλα με το αυτό το κρασί. Και ήταν και ο σκαριάτης που έπρεπε να πάει να πάρει τα προικιά από τα, τς νύφης το σπίτι. Καβλαλα στο άλογο αυτός με φουστάνελες.[00:04:39] Ερχόταν ο σκαριάτης, φόρτωνε τα πράγματα, εδώ με τραγούδια και μετά η νύφ καμάρωνε όλη την ημέρα, περνούσαν, χαιρετούσαν, κέρναγαν κιόλας λεφτά. Η νύφη καθόταν δίπλα και βάζαν τα κέρματα.

A.Κ.: Παντρεύοσασταν παιδιά από το χωριό ή και από άλλα χωριά;

A.Γ.: Ναι, τότε δεν παντρεύονταν σε άλλα χωριά μόνο αν ήταν καμία που δεν ξοδεύονταν.

A.Κ.: Δεν ξοδεύονταν;

A.Γ.: Δεν ήταν καλή θέλω να σου πω. Γιατί όλα τα παιδιά και τα κορίτσια από δω, ήταν πολλά παιδιά! Να σκεφτείς όταν αρραβώνιασα εγώ ήταν 60 κορίτσια. Και όταν με διάλεξαν εμένα να μπω στο σπίτι του Γκάσιου ήταν μεγάλη δουλειά για μένα και γω από καλή οικογένεια βέβαια ήμουν αλλά...

A.Κ.: Πώς γινόταν η επιλογή;

A.Γ.: Η επιλογή [γελάει] αν σε έβλεπε το παιδί έξω σ'ερωτεύονταν και έρχονταν και σε ζητούσε. Εγώ, η μάνα του με είχε δει αλλά δεν ξέρω, επειδή ήταν μεγάλο το χωριό, δεν ξερόμασταν τώρα απάνω και εδώ κάτω ποιοι είναι. Και ερχόμασταν μια φορά εδώ και με

βρίσκει αυτή και μου λέει: « Τίνος είσαι κορίτσι μου;» Εγώ ήμουν ξανθιά, πολύ γαλανά μάτια. Τς είπα είμαι του τάδε. Πάει λέει στο γιο τς, τον άντρα μου: « Σου' βρα μια κοπέλα λέει, όμορφη, καλή, έτσι και έτσι». Ε, δεν έχασε καιρό αυτός, ήρθε, παντρευτήκαμε αλλά ζήσαμε αγαπημένα, μέχρι τελευταία ώρα στο νοσοκομείο που είμασταν.

[00:23:35] Συνέχεια έθιμα γάμου

Α.Γ.: Και ο γάμος που λες συνεχιζόταν το γλέντι όλη τη νύχτα, αλλά η νύφη δεν έτρωγε όμως από το φαγητό που είχανε απάνω στο γαμπρό, έπρεπε να φέρουν από το σπίτι η ώρα 12, να φάει η νύφη δεν έτρωγε από το φαγητό του άντρα εκεί στο γλέντι. Έτσι του είχαν το έθιμο, περίμεναν ως τις 12 η ώρα να φέρουν φαί να φάει η νύφη. Και συνεχίζονταν το γλέντι ως το πρωί. Άντε την άλλη μέρα να πάμε στον κουμπάρο στο σπίτι με τα όργανα. Με τα όργανα πάλις τον κουμπάρο, άλλο γλέντι στον κουμπάρο και το γλέντι κρατούσε μία εβδομάδα. Αρχινούσε τη μια την Τετάρτη, σχόλαγε την άλλη την Τετάρτη, την Κυριακή πήγαινε να προσκυνήσει η νύφη. Μαζευόταν πάλι τα κορίτσα όλα, η νύφη με τα αυτό στο, να πάνε στην εκκλησία και με τραγούδια και με φαγητά πάλι και μ' αυτά.

Α.Κ.: Στολή φορούσε στο γάμο;

Α.Γ.: Όχι, εγώ ύστερα από πολλά χρόνια ήμουν η πρώτη που έγινα με άσπρο φόρεμα. Πριν, παλιά φορούσαν μπλε, μεταξωτά και τέτοια αλλά εγώ επειδή έμεινα στην Κόντσα ήμουν εξελιγμένη.

[00:25:29] Απόκριες

Α.Γ.: Τς Απόκριες μετά γινόταν γλέντια, μασκαράδες δεν προλαβαίναμε σε πιο χωρό να πάμε. Στον Άγιο Γεώργιο, στον Άγιο Νικόλαο, στα σπίτια; Να σχωρεθούμε τάχα...

Α.Κ.: Τι ντυνόσασταν τις Απόκριες;

Α.Γ.: Διάφορα, αναλόγως η καθεμία ότι είχε . Άλλου γινότανε γανωτέ, άλλοι γύφτοι, άλλοι [γελάει] εξαρτόταν η καθεμία τι βλάβη είχε. Μία ετοιμάζε από τη μια τη χρονιά ως την άλλη, σκεπτόταν τι να ντυθεί. Την μια χρονιά είχε γίνει τσιγγάνα, δεν τη γνώριζε όλο το χωριό ούτε στην κουβέντα ούτε στην ενδυμασία. Γλένταα, να έχουμε τα σπίτια ανοιχτά, τα τραπέζια στρωμένα. Πού πήγαν όλος αυτός ο κόσμος παιδί μου;

Α.Κ.: Η εκκλησία της δεχόταν τις Απόκριες; Γιατί τώρα...

Α.Γ.: Ναι, πως δεν τις δεχόταν, μόνο... Πάντα δεχόταν η εκκλησία.

[00:28:00] Τατουάζ

Α.Κ.: Διαβάσαμε στο « Αρμολόι» το περιοδικό για κάτι τατουάζ που έκαναν παλιά οι γυναίκες εδώ έκαναν;

Γιος: Χένα, αυτή που ήτανε ανατολίτικη επιρροή. Έβλεπες πολλές γυναίκες έβαζαν και το σταυρό.

Α.Γ.: Εγώ δεν τα χρησιμοποίησα ποτέ.

[00:30:00] Το χωριό παλιά

Α.Γ.: Το χωριό ήταν το πιο μεγάλο το είχαν πάντα με τις γεωργικές εφαρμογές. Ήταν το δασαρχείο, ήταν το ταχυδρομείο ήταν η αστυνομία όλες οι αρχές εδώ, είχαμε οικοκυρική σχολή, είχαμε ταπητουργία. Εμένα μ' αρέσαν αυτά, ήταν και πρόεδρος ο άντρας μου τα' τοε

στην οικοκυρική σχολή και ερχόταν τα κορίτσα, μάθαινα πολλά πράγματα. 40 κορίτσια ήτανε.. Ταπητουργείο, τα πάντα ήτανε αλλά μετά τον εμφύλιο διαλύθηκαν, όλα διαλύθηκαν..

Εγώ να σου πω τη νοσταλγώ τη ζωή εκείνη, γιατί ζούσες χωρίς άγχος, μπορεί να μην είχε τόσα πράγματα ο άνθρωπος, αλλά αυτά που είχε τα καταλάβαινε. Γινότανε γάμος, παντρεύονταν 3 κορίτσια την Κυριακή και δεν ξέραμε πού να πρωτοπάμε να χορέψουμε. Τώρα άγχος να πάει το παιδί σχολείο και πως θα γυρίσει και αν πάει η κοπέλα για δουλειά, δεν ξέρουν αν θα γυρίσει.. Καταλαβαίνεις πως ήρθαν τα πράγματα ανάποδα.

Α.Κ.: Την σοδειά του καλοκαιριού την μαγειρεύατε επί τόπου και την κρατάγατε για το χειμώνα, σε γυάλινα βάζα.

Α.Γ.:Ναι σε γυάλινα βάζα. Και την είχαμε κάτω στο υπόγειο και τον χειμώνα άνοιγες, ήθελες βραστά, ήθελες κρέας στιδήποτε ήθελες, λαχανικά τα πάντα.

Α.Κ.: Και συντηρούνταν καλά;

Α.Γ.: Συντηρούνταν, τα αποστειρώνες. Αυτός ο βραστήρας βασιτιόταν καλά. ...[μπαίνει ο γιος και μας δείχνει το βραβείο που πήρε στη ΔΕΘ.]

[00:34:57] Χωράφια και σύνορα με Βούρμπιανη

Α.Κ.: Εδώ τα χωράφια που ήταν;

Γιος: Παραποτάμια σ'όλο το μήκος του ποταμού, εδώ μέσα σιταροχώραφα, να πούμε ορεινοπεδινά ήταν τα' αμπέλια, ιστορίες και τα λοιπά και σιτάρι. Αλλά κοντά στις πηγές. Έφτιαχναν ομβριούς. Οι ομβριοί ήταν κτιστή δεξαμενή την οποία τη γέμιζαν και πότιζαν τα χωράφια.

Τα όρια με τη Βούρμπιανη;

Α.Γ.: Ε, το σύνορο εδώ για πέρα. Δεν είναι μακριά η Βούρμπιανη .

Ναι πως καταλαβαίνατε ποια είναι τα όρια Βούρμπιανης- Πυρσόγιαννης;

Α.Γ.: Είναι ένα ρέμα. Αλλά τότε πήγαινες με τα πόδια. Στο σύνορο το Βουρμπιανίτικο το λέγαμε.

[00:35:46] Το χωριό το '58, μάστορες φορείς 'πολιτισμού'.

Α.Γ.: Εντωμεταξύ, τότε το '58', είχαν έρθει δύο παιδιά φοιτηταίν να δουν πως τρων πως κοιμούνται τα χωριά ετούτα τα πεδινά χωριά και πως είναι τα ορεινά. Και έτυχε να είναι πρόεδρος ο άντρας μου και τα φιλοξενούσαμε τα παιδιά εδώ. Μόλις τελείωσαν, να δούν πως κοιμόμαστε πως τρώμε... Είχε έρθει ο πολιτισμός γρήγορα εδώ στην Πυρσόγιαννη, επειδή ταξίδευαν οι άντρες και τα φερναν απ'εξω και πώς να σου πώ, ήταν πολιτισμός δεν ήταν όπως τα έχουν τα άλλα τα χωριά κλεισμένα. Μόλις τελείωσαν εκεί τα παιδιά το βράδυ, λέω: «Πως το χαρακτηρίζεται παιδιά το χωριό μας;», « Αυτή τη στιγμή τώρα λέει το χωριό αυτό ζει όπως οι μέτριες οικογένειες των Αθηνών», γιατί πήγαιναν να δούνε πως τρώμε, πως κοιμόμαστε και πως ναι... « Ενώ τα πεδινά χωριά είναι πολύ ακατάστατα». Τα χωριά τα δικά μας εδώ ήταν πολύ νοικοκυρεμένα χωριά τς Κόνιτσας. Και μετά έφκαν τα παιδιά..

Α.Κ.: Παλιά όταν έφευγαν οι μάστορες;

Α.Γ.: Οι γυναίκες έμεναν εδώ με τα πεθερικά, είχαν τα παιδιά

[00:40:15] Η ζωή των μαστόρων

A.K.: Για πείτε μας τι γινόταν όταν έφευγαν οι μάστορες;

A.Γ.: Όταν έφευγαν οι μάστορες οι γυναίκες δούλευαν στα χωράφια και στ'αμπέλια και αυτά. Μεγάλωναν τα παιδιά και όποτε ερχόταν οι άντρες. Ο πατέρας μου έφεκε με άφηκε στην κοιλιά εμένα και όταν ήρθε με βρήκε αρραβωνιασμένη, από το Κονγκό. Χρόνια πολλά... Πέθανε η μάνα μου 58 χρονών... Ταλαιπωρημένες γυναίκες... Ζούσαν μια ζωή ίσα που παντρευόταν, έκαναν από ένα παιδί και έφευγαν.. Με τις πεθερές τότε και ξέρεις οι πεθερές τότε ήταν να σε φυλάγει ο Θεός, τώρα είναι οι νύφες έτσι..

A.K.: Δηλαδή εσείς γνωρίσατε τον πατέρα σας όταν είσαστε 20 χρονών,16;

A.Γ.:16, ναι..

A.K.: Σας γνώρισε.

A.Γ.: Με γνώρισε, ήξερε ότι ήμουν δικό του παιδί. Πήγαμε στα Γιάννενα τον περιμέναμε μια τη μάνα μου. Λέει: «τη γυναίκα μου τη γνωρίζω» λέει γιατί είχε τα σιγκούνια. Είχαμε μια πολύ όμορφη μάνα, ψηλή. «Ετούτο πρέπει να είναι κορίτσι δικό μου λέει». Ύστερα έκανε τα άλλα τα κορίτσα, ύστερα από δυο χρόνια έφεκε ξανά. Έκατσε άλλα 10 χρόνια, έγινε ο αδερφός μου το '39, έφεκε ξανά, ήρθε το '47 τότε με τον εμφύλιο. Ήλεγε: « Δεν είναι αυτοί Έλληνες;». Και τον είχαν πάρει οι αντάρτες και τον είχαν μήνες στον Κλέφτη στα αναχώματα. Ήρθε τώρα από το Κονγκό να πάει να φτιάσει τους αντάρτες.

Γιος: Ξενιτεύοταν, πήγαιναν στα πέρατα της Γης γιατί ήταν οι συνθήκες τέτοιες γιατί ήταν η δουλειά τους, ήταν μαστόροι. Άρα γινόταν τα μπουλούκια που ήτανε και πήγαιναν να φτιάξουν σπίτια παντού. Έχουν φτάσει Περσία... Και κατέληξε ο πατέρας της στο στην Τανζανία.

A.K.: Και τι σας έλεγε, τι σας έλεγαν οι μάστοροι όταν γύρναγαν; Τι σόι ζωή έκαναν εκεί;

A.Γ.: Τι ζωή έκαναν; Τη δίκη τους ζωή, δεν είχαν γυναίκες αυτοί εκεί; Έρχονταν εδώ, φύλαγαν να φάει ο άντρας το χειμώνα, τα μάζευαν το καλοκαίρι, έρχονταν η άνοιξη να φύγουν οι άντρες πάλι.

Γιος: Εντάξει δεν ήταν όλοι στο σύνολο και τα λοιπά, ας πούμε αυτοί που ήταν παραβατικοί και τα λοιπά γιατί δεν μπορούσαν να τέτοιο αυτοί την έκαναν και είχαν και τις οικογένειες τις..

A.K.: A.Γ.: Είχαν διπλή ζωή.

Γιος: Εντάξει ήταν και οι άλλοι που πήγαιναν να δουλέψουν, γυρνούσανε. Οι περισσότεροι. Εντάξει ήταν και οι λίγοι που... Τώρα ο πατέρας της πήγε στη Νταγκανίκα, πήγε και έκατσε 10 χρόνια μέχρι να'ρθει, εντάξει; Εκεί δημιούργησε και οικογένεια. Σίγουρα είχε δημιουργήσει και το ανακάλυψα εγώ τυχαία.

A.K.: Τους γνωρίσατε, μιλήσατε με γράμματα και τέτοια;

Γιος: Όχι, όχι, όχι.. Με έναν ο οποίος ήταν εκεί κάτω εεε που τον ήξερε και εκεί έμαθα ότι είχε οικογένεια και είε κάνει και μία κοπέλα.

A.Γ.: Έχω και αδερφή [γελάει]. Τι να κάνουμε.. έτσι ήταν ζωή.. Αλλά ήταν καλή η ζωή τότε, ας ήταν έτσι.. Εγώ τη νοσταλγώ τη ζωή αυτή. Δεν είχε άγχος, ζούσες.

[00:46:00-] Αντρικές και γυναικείες δουλειές στα Μαστοροχώρια

Να κάνω μια ερώτηση ακόμα; Εκτός από μάστορες οι άντρες συνήθιζαν να κάνουν και άλλα επαγγέλματα;

Α.Γ.: Ε, ήταν και ξυλουργοί, μαραγκοί.. Πώς να σου πω.. Έφτιαχναν τα ταβάνια και τα λοιπά.

Οι οποίοι έμεναν εδώ ή ταξίδευαν;

Α.Γ.: Έμεναν εδώ αυτοί. Έφτιαχναν τα παράθυρα, τα σπίτια

Γιος: Οι γκρουπάτοι αυτοί ήταν από τα χωριά. Το χωριό το Ασημοχώρι ήταν ξυλογλύπτες, οι Χιονιάδες άλλο. Της μορφής αυτής, μαραγκός αλλά όχι μαραγκός... καλλιτέχνης. Έφτιαχναν τα σκαλιστά ταβάνια, τις σκαλιστές σκάλες, τα σκαλιστά τέτοια.. Ήταν αυτοί που ακολουθούσαν και τα μπουλούκια έπαιρναν την υπεργολαβία πλέον, μετά.. Και δίπλα είναι οι Χιονιάδες που έχει μια ειδικότητα ζωγραφικής. Ζωγράφοι, οι οποίοι ζωγράφιζαν αιογραφίες. Δηλαδή η Λάκκα αυτή των Μαστοροχωρίων ήταν μια τεχνική εταιρεία με ειδικότητες. Κάθε χωριό είχε και τη δικιά της εταιρεία με κυρίαρχο τους πετράδες ας πούμε που έχτιζαν το τέτοιο. Λοιπόν, οι άλλοι που έμεναν εδώ στο χωριό, ήταν οι έμποροι, αυτοί που είχαν τα μαγαζί και συντηρούσαν τις οικογένειες που ήταν εδώ, τα μαγαζιά τα κρεοπωλεία.. Οι υπόλοιποι και να ξέρεις ότι ο αντρικός πληθυσμός εδώ πέρα δεν ασχολούνταν με τίποτα πέρα από το επάγγελμά του. Τα πάντα τα έκαναν οι γυναίκες, τα ζώα τα παιδιά και τα λοιπά. Οι μαστόροι δεν ασχολούντανε ήταν επάγγελμα τέτοιο. Αφέντες..

Α.Γ.: Ερχόταν το χειμώνα να βρουνε να φάνε και αν φύγουν ύστερα. Έκαναν από ένα παιδί και έφευγαν.

Γιος: Τα παιδιά γίναμε το ίδιο ζώδιο.

[00:52:04] Επεισόδιο με Κούρκουλα και έγκυμονούσες από Αετομηλίτσα το '48.

- Ήρθαν τότε όταν σκότωσαν τον Κούρκουλα.. Άλλο πάλι και τότε.

- Ποιος ήταν ο Κούρκουλας;

Γιος.: Ο Κούρκουλας ήταν διοικητής του αστυνομικού τμήματος. Ήταν εδώ αστυνομικός ο οποίος έκανε ένα σφάλμα και καταδικάστηκε μετά το θάνατο. Γι' αυτό λέμε... Αυτός πήγε στην Αετομηλίτσα και πήγε και πήρε τις γυναίκες τις έγκυες να τις κλείσει φυλακή. Ε, αυτό δεν μπορεί να βρεθεί στην ιστορία, ειδικά την έγκυο γυναίκα και τα λοιπά, την έχουν σεβαστή οι πάντες και τα πάντα. Ε, μετά αντέδρασαν οι άλλοι και ήρθαν και τον σκότωσαν. Μπήκαν μέσα ύστερα και σκότωσαν όσους ήβρισκαν.

Τσίου Α. (2009), «Κούρκουλας, ο ανθυπομοίραρχος της Πυρσόγιαννης», *Ο Εμφύλιος πόλεμος στα Μαστοροχώρια και την Αετομηλίτσα της Κόνιτσας*, διδακτορική διατριβή, Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών, σελ. 131-137.

«Το χτύπημα του Κούρκουλα στην Πυρσόγιαννη», *περιοδικό Καντσιώτικα*, τεύχος 9, 2007, σελίδα 14-22.